

Inkluzivni etos pri organizaciji zavičajne građe u mrežnome okruženju (na primjeru nekoliko svjetskih informacijskih ustanova)

Batur, Monika

Source / Izvornik: **Seminar Arhivi, knjižnice, muzeji, 2019, 22, 38 - 59**

Journal article, Accepted version

Rad u časopisu, Završna verzija rukopisa prihvaćena za objavljivanje (postprint)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:187436>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-19**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Inkluzivni etos pri organizaciji zavičajne građe u mrežnome okruženju (na primjeru nekoliko svjetskih informacijskih ustanova)¹

Inclusive Ethos in the Organization of Local Heritage Material in the Web Environment (on the Example of Several World Information Institutions)

Monika Batur

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu
mbatur@nsk.hr

UDK / UDC 02::908:004

Prethodno priopćenje / Preliminary communication

Prihvaćeno / Accepted: 26. 7. 2019.

Sažetak

Cilj: Cilj ovoga rada jest istražiti je li i koliko je inkluzivni etos ili inkluzivni sustav vrijednosti prisutan pri organizaciji zavičajne građe u mrežnome okruženju.

¹ Za istraživački dio ovoga rada upotrijebljen je dio korpusa preliminarnih istraživanja pod mentorstvom dr. sc. Ane Barbarić, izv. prof., u sklopu poslijediplomskoga studija Informacijskih i komunikacijskih znanosti (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), na čije je programe autorica upisana uz financijsku potporu Stipendije za izvrsnost Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju
globalne informacijske infrastrukture 22(2019), 39-59

ISSN 1849-4080

© HKD 2019.

Pristup: Pristup izabran za ostvarivanje cilja u ovome radu jest kvalitativni istraživački pristup u kojemu se analiziraju mrežna mjesta sa zavičajnom građom s različitih aspekta inkluzivnosti. S obzirom na to da teorijska i istraživačka osnovica za određivanje inkluzivnosti jednoga informacijskog sustava poput mrežnih mjesta sa zavičajnom građom kao takva ne postoji, na ovome istraživačkom korpusu upotrijebljena je kvalitativna **metodologija** utemeljene teorije (engl. *grounded theory*) kako bi se kroz podatke generirane iz analize mrežnih mjesta, postupcima opisivanja i bilježenja, metodom stalne usporedbe i, u konačnici, postupkom kodiranja, izveli indikatori inkluzivnosti na temelju kojih je naposljetku moguće zaključivati o inkluzivnosti određenoga informacijskog sustava.

Rezultati: Rezultati istraživanja, iako na malome korpusu, vrlo su indikativno pokazali da se na mrežnim mjestima sa zavičajnom građom može uočiti inkluzivan etos pri njihovoj organizaciji, bilo da je riječ o razini sadržaja ili tehničkih predispozicija sustava.

Originalnost: Originalnost ovoga rada ogleda se u inovativnome pristupu istraživanju i proučavanju mrežnih mjesta sa zavičajnom građom, postavljanjem takvih mjesta u kontekst istraživanja inkluzivnoga etosa, testiranjem mogućnosti metodologije utemeljene teorije te izlučivanjem indikatora inkluzivnosti za mrežna mjesta na kojima se organizira zavičajna građa.

Ključne riječi: indikatori inkluzivnosti, informacijska inkluzija, zavičajna građa, zavičajne zbirke

Summary

Purpose: The purpose of this paper is to investigate whether and how much the inclusive ethos is present in the organization of local study material in the Internet environment.

Approach: The approach chosen to achieve the goal in this paper is a qualitative research approach that analyzes different aspects of inclusion of web sites containing information on local heritage. Since there is no theoretical and research basis for determining the inclusion aspects of an information system such as a web site, a qualitative grounded theory methodology has been applied. Through the data generated from the analysis of the web sites, using the methods of description, note making, constant comparison and finally coding, the indicators of inclusion were derived based on which it is

possible to make conclusions about the inclusion of a particular information system.

Findings: Although the research has been conducted on a small corpus, the findings quite clearly indicate that an inclusive ethos can be observed in the organization of the web sites containing local study material, whether from the aspect of the content or technical features of the system.

Originality: The originality of this work can be seen in an innovative approach to the research of local heritage web sites, which are placed in the context of inclusive ethos research. Based on the grounded theory methodology, the work proposes the indicators of inclusion for such web sites.

Keywords: indicators of inclusion, information inclusion, local heritage collections, local heritage material

1. Uvod

Razmatrano u širemu smislu, značenje inkluzije i inkluzivno djelovanje odnosi se na bilo koju vrstu društvenoga uključivanja, odnosno na bilo koju vrstu borbe protiv isključivanja na bilo kojoj osnovi i razini – rasnoj, vjerskoj, identitetskoj, nacionalnoj, kulturnoj. Inkluziju u širemu smislu M. Slatina određuje i kao pokret protiv predrasuda u čijim se okvirima članove određene društvene zajednice potiče na toleranciju i razvoj pozitivnih stavova prema ljudima ili pojavama koje su *drukčije*.²

Inkluzija je raširen pojam i pojavljuje se u različitim kontekstima i značenjima, a dosezi njezine primjene iznimno su široki. O teoriji inkluzije i njezinim praktičnim ostvarenjima raspravljaju stručnjaci kako društvenih tako i humanističkih znanosti, primjerice D. Piskač i V. Jurdana pišu o literarnim doprinosima inkluziji;³ D. Lukić se u knjizi o primijenjenome kazalištu bavi i temom inkluzivnoga kazališta;⁴ M. Knežević progovara o temi socijalnoga turizma kao prilici ostvarivanja društvene inkluzije;⁵ Ž. Jelavić, K. Laszlo

2 Slatina, M. Od inkluzije do škole za konfluentno obrazovanje. // Inkluzija u školstvu Bosne i Hercegovine / ur. A. Pašalić-Kreso et al. Sarajevo : TEPD – Teacher Education and profesional development : Odsjek za pedagogiju Filozofskog fakulteta, 2003. Str. 74–92.

3 Piskač, D.; V. Jurdana. Literarni doprinosi inkluziji. // Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja 49(2013), 173-183. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/110040> [citirano: 2019-05-29].

4 Lukić, D. Uvod u primijenjeno kazalište : čije je kazalište? Zagreb : Leykam international : Akademija dramske umjetnosti, 2016.

5 Knežević, M. Socijalni turizam kao socijalna i ekonomska kategorija – nekoliko elemenata razvoja. // Acta economica et turistica 1, 1(2015), 59–76. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/150822> [citirano: 2019-05-29].

Klemar i Ž. Sušić donose prikaz muzejskoga programa društvene inkluzije osoba oboljelih od Alzheimerove bolesti i demencije⁶ itd. Ipak, valja primijetiti i istaknuti da se inkluzija najčvršće usadila u području odgoja i obrazovanja te je u takvu značenju, odnosno u kontekstu inkluzivnoga obrazovanja, zastupljena u akademskome, znanstvenome, ali i političkome diskursu. Štoviše, stručnjaci koji se bave odgojem i obrazovanjem često ograničavaju taj termin, kritiziraju višeznačnost i interdisciplinarnost njegove primjene te smatraju da je inkluzija postala riječ koja se upotrebljava prečesto i u preširokome opsegu značenja, a zapravo bi joj značenje trebalo biti ograničeno na područje obrazovanja, posebice na obrazovanje djece i mladih s posebnim potrebama, odnosno na njihovo uključivanje u nastavne procese. Primjerice J. Hattie navodi da upit *inclusion special education* u internetskoj tražilici daje milijunske rezultate i da učestalost upotrebe riječi inkluzija dovodi do toga da riječ postaje poštapalica te da se vrlo često rabi u različitim značenjima i s različitim namjerama.⁷ Slično tomu K. Romstein navodi da se u recentnoj pedagozijskoj literaturi inkluzija tumači na različite načine, a kao najčešće ili najdominantnije perspektive tumačenja inkluzije u pedagogiji izdvaja individualnu i socijalnu perspektivu.⁸ Nadalje, Romstein razjašnjava da se pri objašnjavanju inkluzije u pedagogiji polazi od lingvističko-semantičkoga pristupa i tumači ju se kao uključivanje, a s obzirom na to da je inkluzija osjetljiv i kompleksan pojam, potrebno je u isto vrijeme poći i od perspektive i od značenja pojma.⁹

Suvremene kulturne i društvene politike u svojim temeljima obvezno imaju ugrađen inkluzivni etos, a to je vidljivo kroz relevantne deklaracije i konvencije koje promoviraju ljudska prava, slobode te područje ljudske kulture i obrazovanja, ali i kroz različite praktične dokumente, strategije i recentne izvještaje ustanova koje se bave kulturnim i društvenim radom.¹⁰

6 Jelavić, Ž.; K. Laszlo Klemar; Ž. Sušić. Album : muzejski program namijenjen osobama oboljelima od Alzheimerove bolesti i demencije. // *Informatica museologica* 49(2018), 222–225. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/218526> [citirano: 2019-05-29].

7 Hattie, J. Foreward. // *What works in inclusion?* / edited by Christopher Boyle and Keith Topping. Maidenhead, Berkshire : Open University Press, 2012. Str. [XVI]-XX.

8 Romstein, K. Epistemološki pristup inkluziji. // *Pedagozijska istraživanja* 7, 1(2010), 85–92. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/118380> [citirano: 2019-05-29].

9 Isto, str. 85.

10 Vidi npr. Strategija kulturnog i kreativnog razvitka Grada Zagreba 2015. – 2022. [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/arhiva/04%20Strategija.pdf>.

Nadalje, dostupna i uključiva (inkluzivna) kultura promovira se kao jedan od četiriju prioriteta kulturnih planova Europske komisije.¹¹

Inkluzija je usko vezana i uz pojam digitalne demokracije koju Simon i sur. u studiji slučaja o projektima digitalne demokracije definiraju na više načina: kao upotrebu digitalnih alata za pružanje informacija i promicanje transparentnosti, kao skup načina kojima informacijske i komunikacijske tehnologije mogu proširiti i produbiti sudjelovanje (participaciju) ili kao promicanje osnaživanja civilnoga društva na način da se građanima omogući sudjelovanje u donošenju odluka putem e-alata i mrežnih tehnologija.¹² Primjerice u Brazilu je organiziran portal *e-Democracia* koji služi tomu da se javnost uključi u pripreme i nacрте zakona kroz forume i razgovore s predstavnicima vlasti, sudjelovanje u anketama i drugim vrstama istraživanja, a jedna od rasprava bila je o projektu s ciljem postizanja digitalne inkluzije *Digital Inclusion Centres (Lan Houses)*.¹³

Nadalje, kad je riječ o informacijskim ustanovama, primjerice knjižnicama, može se istaknuti da Međunarodni savez knjižničnih udruga i ustanova (IFLA) u *Etičkome kodeksu za knjižničare i druge informacijske djelatnike* poziva na odgovornost prema pojedincima i društvu te pretpostavlja da knjižničari i drugi informacijski djelatnici imaju zadaću promicati inkluziju i iskorijeniti diskriminaciju sprečavajući uskraćivanje prava na informaciju i pružajući jednake usluge svima bez obzira na razlike po bilo kojoj osnovi (dob, državljanstvo, političko uvjerenje, tjelesne ili mentalne sposobnosti, rodni identitet, nasljeđe, obrazovanje, prihodi, status emigranta ili azilanta, bračni status, podrijetlo, rasa, jezik, vjera ili spolna orijentacija). Osim toga, IFLA poziva knjižničare i druge informacijske djelatnike da poštuju jezične manjine te omoguće pristup informacijama na manjinskim jezicima.¹⁴ U kontekstu hrvatskih narodnih knjižnica 2010-ih godina javljaju se teme o

11 Zaključci Vijeća i predstavnika vlada država članica, koji su se sastali unutar Vijeća, o planu rada za kulturu (2015.–2018.) // Službeni list Europske unije C 463/4 (2014). [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(02\)&from=HR](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(02)&from=HR).

12 Simon, J.; T. Bass; V. Boelman; G. Mulgan. Digital democracy : the tools transforming political engagement. London : NESTA, 2017. [citirano: 2019-05-29]. Dostupno na: <https://www.nesta.org.uk/report/digital-democracy-the-tools-transforming-political-engagement/>.

13 Isto, str. 19.

14 IFLA-in Etički kodeks za knjižničare i druge informacijske djelatnike / priredili Loida Garcia-Febo, Anne Hustad, Hermann Rösch, Paul Sturges i Amelie Vallotton (FAIFE working group); podržao IFLA Governing Board. 2012. [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/files/assets/faife/codesofethics/croatiancodeofethicsshort.pdf>.

knjižnici kao mjestu inkluzije i međukulturnoga razumijevanja, a istovremeno se razvija niz novih uloga kojima se narodne knjižnice pozicioniraju kao središta lokalnih zajednica te u svoje aktivnosti uključuju i one iz djelokruga društvene inkluzije, društvene integracije i društvene kohezije.¹⁵

U suvremenome se društvu, dakle, podrazumijeva da je inkluzivni etos ugrađen u društvene politike, kao i u djelatnosti i misije društvenih i kulturnih ustanova, pa tako i informacijskih ustanova, odnosno arhiva, knjižnica i muzeja. U informacijskim ustanovama inkluzija se može ostvarivati na različitim razinama: inkluzivnost usluga, inkluzivnost korisnika, inkluzivnost građe, informacijska inkluzivnost itd.

U ovome radu poći će se od lingvističko-semantičkoga pristupa inkluziji, odnosno od pristupa u kojemu se značenje termina inkluzija razumijeva u najširem smislu – kao uključivanje na bilo kojoj razini, a razmotrit će se inkluzivni etos, odnosno inkluzivni sustav vrijednosti, u okvirima organizacije zavičajne građe na mrežnim mjestima, koja vrlo često inicira neka informacijska ustanova ili više njih. Drugim riječima, proučit će se izvori zavičajne povijesti i zavičajne kulture, odnosno zavičajna građa na mreži, i to s aspekta inkluzivnosti, odnosno pokušat će se odgovoriti na pitanje može li se iz zavičajnih izvora organiziranih na mrežnim mjestima prepoznati inkluzija i inkluzivni etos.

2. Zavičajnost u kontekstu informacijskih ustanova i postmodernoga obrata

Početak 21. stoljeća donio je i svakodnevno donosi velike promjene na općem informacijskome i komunikacijskome planu: produkcija, izbor, dizajn, pohranjivanje, prijenos, pretraživanje i upotreba informacija u društvu mijenjaju se, kako objašnjava Capurro, od hijerarhijskoga, zadanoga odozgo prema dolje i određenoga masovnim medijima u interaktivno, zadano odozdo prema gore i umreženo.¹⁶ Navedene promjene mogu se smatrati dijelom postmodernoga obrata, koji se, osim što zahvaća znanstvenu paradigmu, pisanje i čitanje povijesti, umjetnost i kulturu, dotiče i rada ustanova koje

15 Sabolović-Krajina, D. Narodna knjižnica kao središte lokalne zajednice u suvremenom društvu : doktorski rad. Zagreb, 2016. [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/6373/1/doktorski%20rad%20dijana%20sabolovic%20krajina.pdf>.

16 Capurro, R. Ethical challenges of the information society in the 21st century. // *International information & library review* 32, 3/4(2000), 257–276. DOI: <https://doi.org/10.1080/10572317.2000.10762513>.

pohranjuju i organiziraju informacije, znanje i baštinu. U svim trima vrstama informacijskih ustanova – knjižnicama, arhivima i muzejima – događaju se dakle različite vrste promjena, obrata, promjene paradigmi, promjene pristupa, metodološke promjene, a jedan od smjerova u kojima promjene idu jest i smjer inkluzivnoga ili uključujućega djelovanja.

Muzeji su se tako pomaknuli od paradigme da su ustanove *o nečemu* prema ustanovama *za nekoga*, a muzeološke rasprave prerasle su u pitanja o izazovima s kojima se susreću muzeji u pokušaju transformacije u inkluzivne prostore. Neki autori mogućnosti muzejske inkluzije postavljaju u okvire zastupanja kulture koji mogu afirmirati identitet zajednice i promovirati toleranciju.¹⁷ U kontekstu muzeja, inkluzivnost se širi u nekoliko smjerova i na inkluzivnost bi se trebalo pozivati unutar nekoliko radnih procesa: kroz definiranje smjernica zbirki, način interpretacije predmeta i način muzejskoga obraćanja javnosti, pri čemu se nameće važno pitanje: treba li se muzej obraćati selektivnoj publici (npr. slabo zastupljenim članovima zajednice) ili svekolikoj publici nekim univerzalnim dizajnom kako bi se razlike dokinule? U svakoj takvoj raspravi problematično je pozivati se na problem inkluzije bez priznavanja socijalne hijerarhije i struktura moći koje zapravo oblikuju muzejsku esencijalnu dostupnost.

Arhivska djelatnost danas također mora obuhvaćati i napretke u infotehnologiji i etos inkluzivnosti, koji osiguravaju da predmeti zapisa imaju otvorene prilike surađivati, sudjelovati ili participirati u procesu stvaranja sjećanja. Modeliraju se novi i inovativni načini arhiviranja, bliski suradničkim ili participativnim pristupima, kako bi se osiguralo uključivanje *osobnoga* u zapisima.¹⁸ Nova arhivistička metodologija koja je u nastajanju pod utjecajem je postkolonijalnih, postkonfliktnih i subalternih pristupa te se ogleda kroz arhivski obrat i bavi se idejama dekolonizacije i pluralizacije arhiva.¹⁹

Iako je u uvodnome dijelu već rečeno nešto o inkluzivnim pomacima u knjižnicama, valja još istaknuti da se Reid, pišući o poziciji lokalnih studija,

17 Winslow, M. Pushing the needle : collections based museum and source community collaborations : a thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts. Washington, 2017. [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <http://hdl.handle.net/1773/39773>.

18 Evans, E.; J. Z. Wilson. Inclusive archives and recordkeeping : towards a critical manifesto. // International journal of heritage studies 24, 8(2018), 857–860. DOI: <https://doi.org/10.1080/13527258.2018.1428671>

19 McKemmish, S.; A. Gilliland. Archival and recordkeeping research : past, present and future. // Research methods : information, systems, and contexts / ed. by K. Williamson and G. Johanson. Prahran, Victoria : Tilde Publishing, 2013. Str. 79–112. Dostupno i na: <http://ozk.unizd.hr/rams/wp-content/uploads/2013/04/Chapter4.ResearchMethods-WilliamsonJohanson-2.pdf> [citirano: 2018-11-18].

odnosno aktivnostima zavičajnih zbirki u digitalnome vremenu, dotiče i popratnih pojava i društveno-političkih procesa: aktualne političke inicijative koje su usmjerene na knjižnice naglašavaju ulogu u pružanju društvene uključenosti i cjeloživotnoga učenja s jedne strane, a s druge strane, ako se promatraju korisnici i njihovi interesi, uočava se da je u posljednjih 20–30 godina povećano zanimanje za izvore zavičajne povijesti, odnosno za usluge zavičajnih odjela.²⁰ Također, Horvat u raspravi o knjižnicama kao ustanovama u službi uključivanja u društvo ističe da su upravo knjižnice one točke u društvu koje trebaju osigurati mogućnosti uključivanja svih potencijalnih korisnika, u koje se ubrajaju i oni koji su iz određenih razloga marginalizirani.²¹

Zavičajna građa u okvirima hrvatskoga knjižničarstva tradicionalno je i najčešće dijelom zavičajnih zbirki narodnih knjižnica i odnosi se na knjižničku građu na različitim medijima koja je sadržajno, tematski, autorski ili po svome nastanku vezana uz zavičaj, odnosno prostor koji se smatra zavičajem. Knjižnička zbirka zavičajne građe temelj je za izučavanje lokalne i zavičajne povijesti te dio knjižničke građe zavičajne zbirke čine i jedinice građe koje su dokumenti osobnih ili obiteljskih povijesti, izvori za izučavanje rodoslovlja i sl.

Zavičajne zbirke služe kako bi se prepoznale, sačuvale i proslavile društvene, ekonomske i kulturne aktivnosti i uspjesi jedne lokalne zajednice. Reid analogijom objašnjava ulogu zavičajne zbirke: ako se kaže da knjižnice same po sebi nastoje reflektirati ukupnost znanja, onda zavičajne knjižnice moraju reflektirati ukupnost znanja u kontekstu lokalne zajednice.²²

Na tome tragu i S. Vuković-Mottl u *Uputama za poslovanje narodnih knjižnica* navodi da je zavičajna zbirka izvor mnogostrukih znanja o materijalnoj i duhovnoj kulturi određene sredine, da je njezina funkcija biti informacijsko središte i omogućiti uvjete za istraživački rad o svim vidovima života određene zajednice.²³ Također, navedena autorica podsjeća na vrijednosti zavičajne zbirke koje se očituju u autentičnosti građe te cjelovitosti

20 Reid, P. H. *The digital age and local studies*. Oxford : Chandos, 2003.

21 Horvat, A. Knjižnice u službi uključivanja u društvo. // Stručni skup "Narodne knjižnice i problemi društvene isključenosti", Osijek, studeni 2003. : zbornik radova / urednik D. Katalenac. Osijek : Gradska i sveučilišna knjižnica, 2003. Str. 20–27. [citirano: 2019-05-29]. Dostupno na: http://baza.gskos.hr/knjige/Nk_drustvene_iskljucenosti.pdf

22 Reid, P. H. Nav. dj., str. 1.

23 Vuković-Mottl, S. Zavičajna zbirka. // Upute za poslovanje narodnih knjižnica / uredila Aleksandra Malnar. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1996. Str. 113–120.

u pristupu prikupljanja građe: „Ta je zbirka, posjeduje li knjižnica i druge zbirke, svakako najambicioznija, jer jedina pretendira na gotovo apsolutnu cjelovitost, što ni jedna druga knjižnična zbirka nije u mogućnosti niti si to postavlja kao cilj.“²⁴

Zavičajne zbirke koje su organizirane pri informacijskim ustanovama, odnosno pri arhivima, knjižnicama i muzejima, često su kroz povijest bile oblikovane smjernicama dominantne i većinske kulturne politike, te su pritom isključivale glasove nedominantne i manjinske kulture, što je suprotno navedenome preduvjetu zavičajne zbirke da reflektira ukupnost znanja.

U kontekstu stvaranja baštinskih, povijesnih i kulturnih narativa, bilo lokalnih ili nacionalnih, javlja se čitav niz binarnih opreka: službena povijest – alternativna povijest, velika povijest – mala povijest, državna povijest – povijest pojedinca i obitelji; povijest velikih događaja – povijest svakodnevice; pisana povijest – usmena povijest; pisana i vizualna kultura i umjetnost – usmena kultura i umjetnost; standardni jezik – dijalekti, idiolekti; vladajuće stanovništvo – urođenici i kasniji doseljenici, pri čemu su lijeve strane navedenih opreka dominantne i one koje najčešće utječu na oblikovanje narativa.

Zato je upitno jesu li i koliko su zavičajne zbirke inkluzivne i reflektiraju li zaista ukupnost života, kulture, društvenih prilika jedne zajednice. Pretpostavka da zbirkama nedostaje više *nedominantnih* izvora jest sve češća pojava različitih korisničkih zbirki, participativnih projekata, građe okupljene i objavljene na neslužbenim portalima, društvenim mrežama i sl.

3. Istraživačka polazišta i metodologija istraživanja

Istraživačko pitanje koje se nametnulo kao motivacija ovoga rada jest koliko je zaista inkluzivni etos ili inkluzivni sustav vrijednosti prisutan pri organizaciji zavičajne građe u mrežnome okruženju. Odlučilo se, dakle, pristupiti građi koja je iz više gledišta nedominantna, i prema svojim vrstovnim obilježjima, kao i prema sadržajima: zavičajna građa dolazi iz domene usmene kulture, čija je organizacija često sporedna u odnosu na pisanu i vizualnu kulturu, a njezina se važnost ogleda u visokoj informativnosti te baštinskoj i identitetskoj vrijednosti. Istraživački korpus sastavljen je od različitih mrežnih mjesta na kojima se pohranjuje i organizira zavičajna građa. Količina

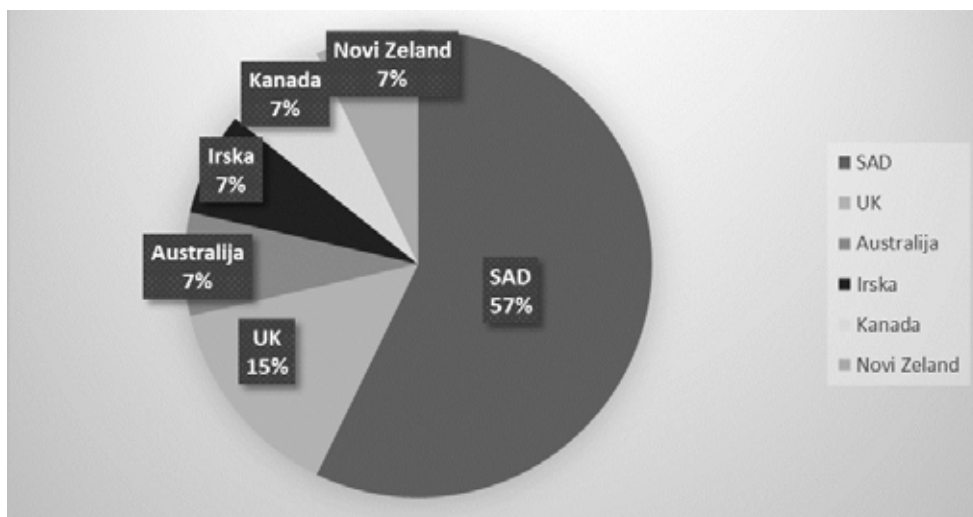
24 Isto, str. 113.

zavičajne građe pohranjene na mrežnim mjestima neprestano se povećava, a mrežno okruženje također omogućava dodatnu razinu razmatranja inkluzije – informacijsku i komunikacijsku inkluziju koja se odnosi na uključivanje korisnika u mrežne informacijske okvire i bogate informacijske mreže. Uzorak je bio prigodno izabran, odnosno iz svekolikoga mrežnog prostora birala su se ona mrežna mjesta kojima je bilo lako pristupiti pretraživanjem internetskih tražilica po zadanoj temi zavičajnih zbirki i inkluzije, u kombinaciji ili samostalno (vidjeti Tablicu 1). Osim pristupa zbirkama, uvjet je bio da postoji izgrađena digitalna infrastruktura dostatna za dobivanje odgovora za kojima se tragalo. Na taj način ispunit će se metodološki cilj izlučivanja indikatora inkluzivnosti, ali će se u isto vrijeme ograničiti ispunjavanje istraživačkog cilja prema istraživačkome pitanju.

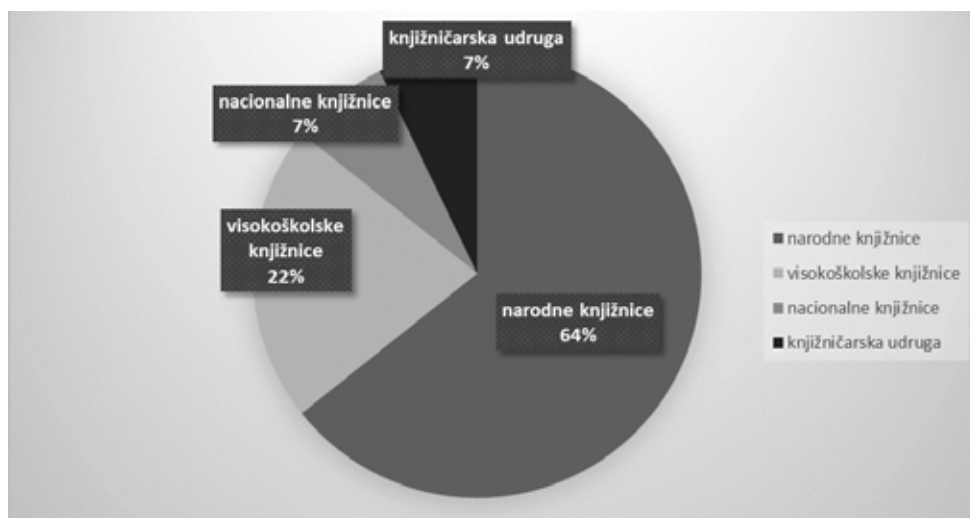
Oznaka	Naziv mrežnog mjesta
AL	Auckland Libraries – Local Online History
BLHC	Barneveld Local History Collection
CMP	Cleveland Memory Project
DCL	Dublin City Libraries And Archive Digital Repository
DL	Derby Library
EPPLH	Evergreen Park Public Library Local History
HRVH	Hudson River Valley Heritage
IDA	Illinois Digital Archives
NL	Newcastle Libraries – Local History
NPL	Norfolk Public Library – SMC Digital Collection
PPL	Pickering Public Library
RL	Richland Library – Local History Digital Collections
UMD	University of Minesota Duluth – Kathrin A. Martin Library
WLDLC	Wexford Libraries Digital Local Collection

Tablica 1. Pregled mrežnih mjesta s oznakama i nazivima

Među proučenim mrežnim mjestima sa zavičajnim sadržajima osam ih je iz Sjedinjenih Američkih Država, dva su iz Ujedinjenoga Kraljevstva, a po jedno iz Australije, Irske, Kanade i Novoga Zelanda (vidjeti Sliku 1). Knjižnice su glavni organizatori svih proučenih mrežnih mjesta i pripadajućih projekata, pri čemu je devet projekata proizašlo iz rada narodnih knjižnica, tri iz rada visokoškolskih knjižnica, jedan iz rada nacionalne knjižnice te jedan iz rada knjižničarske udruge (vidjeti Sliku 2). Ako se mrežna mjesta i pripadajući projekti proučavaju prema pitanju jesu li proizašla iz samostalnoga ili partnerskoga institucijskog djelovanja, vidi se da je šest mrežnih mjesta proizašlo iz samostalnoga projekta knjižnica, dok ih je osam rezultat partnerskoga projekta (ustanove koje surađuju s knjižnicama organizatorima jesu narodne knjižnice, visokoškolske knjižnice, muzeji, arhivi, istraživački centri itd.).

Slika 1. Mrežna mjesta prema državama

Slika 2. Mrežna mjesta prema institucijama

S obzirom na to da teorijska i istraživačka osnovica za određivanje inkluzivnosti jednoga informacijskog sustava poput mrežnih mjesta sa zavičajnom građom kao takva ne postoji, na ovome istraživačkom korpusu upotrijebljena je kvalitativna metodologija utemeljene teorije (engl. *grounded theory*) kako bi se kroz podatke generirane iz analize mrežnih mjesta, postupcima opisivanja, bilježenja, metodom stalne usporedbe i, u konačnici, kodiranja, izveli indikatori inkluzivnosti na temelju kojih je naposljetku moguće zaključivati o inkluzivnosti određenoga informacijskog sustava.

Utemeljena teorija kvalitativna je metodologija koju su razvili sociolozi B. Glaser i A. L. Strauss krajem 60-ih godina 20. st. za sociološka istraživanja, ali valja naglasiti da je ta metodologija primjenjiva za kvalitativna istraživanja i podatke bilo koje vrste, pa tako i za istraživanje informacijskih sustava i njihovih obilježja. Topolovčan donosi pregled utemeljene teorije i opisuje ju kao metodu kojom se otkriva i gradi teorija o nekome fenomenu. Autor ističe induktivnost i zadanost istraživanja u empirijskim podacima kao bitno obilježje utemeljene teorije, a konstantnu komparativnu analizu podataka kao temeljnu istraživačku tehniku kojom se teorija induktivno generira, dok se naknadno *unatrag* provjerava na istraživačkome korpusu, koji se neprestano nadograđuje, mijenja i učvršćuje.²⁵

25 Topolovčan, T. Utemeljena teorija u istraživanjima odgoja i obrazovanja. // Novi pristupi metodologiji istraživanja odgoja / urednici Siniša Opić, Branko Bognar i Snežana Ratković. Zagreb : Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2017. Str. 129–149. [citirano: 2019-03-25]. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/884380>

Prvi korak istraživanja sastojao se od opisa mrežnoga mjesta koje okuplja zavičajnu građu, odnosno prikupljanja sljedećih podataka: naziva mrežnoga mjesta ili zbirke, geografskoga određenja odakle zbirka potječe, vrste ustanove koja inicira projekt, određenja je li projekt međuinstitucijski te, ako jest, koje su vrste ustanova uključene u suradnju. Drugi istraživački korak bilo je traganje za indikatorima inkluzivnosti: mrežno se mjesto analiziralo s aspekata inkluzivnosti na temelju tehničkih mogućnosti korisničkoga sučelja te sadržajnih mogućnosti sustava, pri čemu se zapravo proučavala informacijska, sadržajna i korisnička inkluzija. Svakom sljedećom analizom mrežnoga mjesta količina podataka se povećavala, ali je i omogućavala izlučivanje konačnih kategorija iz sustava, odnosno, u ovome slučaju, indikatora inkluzivnosti. Nakon što su indikatori inkluzivnosti izlučeni, bilo je potrebno ponoviti analize prema novodobivenim kategorijama. Iako je iz sustava izdvojeno više od 40 indikatora ili pokazatelja inkluzivnosti, zbog tehničkih i vremenskih ograničenja za izradu ovoga rada odlučeno je zaustaviti se na 39 indikatora (vidjeti Tablicu 2) koji će se u konačnici ponovno ispitati na korpusu od 14 mrežnih mjesta radi utvrđivanja razine inkluzivnosti u određenome sustavu.

Indikatori inkluzivnosti izlučeni ovim istraživanjem	
<i>Prema digitalnoj, tehničkoj i infrastrukturi korisničkoga sučelja</i>	
1.	cjelovito izrađen i dostupan tezaurus
2.	opcija pregledavanja
3.	opcija pretraživanja
4.	opcija složenoga pretraživanja
5.	postojanje audiozbirke ili audiovizualne zbirke
6.	poziv korisnicima na uključivanje u oblikovanje zbirke
7.	pristup cjelovitoj zbirci
8.	višejezičnost na korisničkom sučelju
9.	vodič za istraživanje
<i>Prema sadržaju</i>	
10.	Afroamerikanci – predmetna oznaka
11.	Afroamerikanci – ostala pretraživačka polja
12.	dijalekti – predmetna oznaka
13.	dijalekti – ostala pretraživačka polja
14.	dijaspora – predmetna oznaka

15.	dijaspora – ostala pretraživačka polja
16.	doseljenici – predmetna oznaka
17.	doseljenici – ostala pretraživačka polja
18.	folklor – predmetna oznaka
19.	folklor – ostala pretraživačka polja
20.	LGBTQ – predmetna oznaka
21.	LGBTQ – ostala pretraživačka polja
22.	ljudska prava – predmetna oznaka
23.	ljudska prava – ostala pretraživačka polja
24.	manjine – predmetna oznaka
25.	manjine – ostala pretraživačka polja
26.	obiteljska povijest – predmetna oznaka
27.	obiteljska povijest – ostala pretraživačka polja
28.	pričanje priča – predmetna oznaka
29.	pričanje priča – ostala pretraživačka polja
30.	ropstvo – predmetna oznaka
31.	ropstvo – ostala pretraživačka polja
32.	siromaštvo – predmetna oznaka
33.	siromaštvo – ostala pretraživačka polja
34.	urođenici – predmetna oznaka
35.	urođenici – ostala pretraživačka polja
36.	usmena povijest – predmetna oznaka
37.	usmena povijest – ostala pretraživačka polja
38.	žene – predmetna oznaka
39.	žene – ostala pretraživačka polja

Tablica 2. Indikatori inkluzivnosti izlučeni istraživanjem

3.1 Indikatori inkluzivnosti izlučeni ovim istraživanjem

Višejezičnost na korisničkom sučelju, odnosno mogućnost da se izabere i postavi jezik korisničkoga sustava, pokazatelj je ili indikator inkluzivnosti jer omogućava da pretraživanju sadržaja pristupe korisnici koji ne poznaju isključivo jedan jezik, odnosno matični jezik ustanove.

Poziv korisnicima na uključivanje u oblikovanje zbirke i mrežnih sadržaja svakako je izravan pokazatelj inkluzivnosti, ali je i pokazatelj da se poslovanje ustanove otvara participativnome djelovanju.

Vodič za istraživanje marginaliziranih skupina nalazi se na jednome od mrežnih mjesta iz korpusa, a u uvodu u vodič navodi se da je nalaženje i upotrebljavanje primarnih izvora za oblikovanje i vođenje istraživanja zavičajne povijesti često komplicirano i uzima mnogo vremena, a prema tome još je teži zadatak nalaženje i upotreba primarnih izvora koje su stvorili ljudi čija je povijest ispod one koja je u prvome planu ili je na neki način marginalizirana u većini javnih arhiva i knjižnica. Kako bi izvore zavičajne povijesti o ljudima koji su manje zastupljeni učinili dostupnijima, informacijski stručnjaci koji se bave oblikovanjem ovoga digitalnog mjesta dodatno su ga obogatili izradom vodiča.²⁶ Vodič te vrste izravan je indikator inkluzivnosti te je kao takav uvršten u istraživanje.

Prilikom analize vrste građe, indikativnim za inkluzivnost smatralo se *postojanje audiozbirke ili audiovizualne zbirke* jer takva je građa u pretežno vizualnoj i tiskanoj kulturi subdominantna, a njome se omogućuje prijenos usmene povijesti, usmene kulture i izvedbenih umjetnosti te širi pristup različitim korisnicima. Ta je vrsta građe preduvjet za očuvanje, promoviranje, proučavanje jezika, dijalekta, idiolekta, narječja, usmene književnosti itd.

Informacija o tome postoji li u pozadini projekta analogna, tradicionalna zbirka i, ako postoji, je li ona u cijelosti prenesena u digitalni oblik te je li sva građa jedne zbirke mrežno dostupna indikator je inkluzivnosti s aspekta širenja i omogućavanja pristupa građi, neovisno o mjestu pristupa i fizičkim ograničenjima. Podatak o *pristupu cjelovitoj zbirci* dostupan je na više načina: iz opisa građe i zbirke te iz pristupa pojedinim jedinicama. S obzirom na to da je istraživanjem zaključeno da određena mrežna mjesta imaju omogućen potpuni pristup samo dijelu građe, a ne cjelovitim zbirkama, ta se mogućnost pokazala kao pokazatelj inkluzivnosti.

Mogućnosti sustava s aspekta *opcija pregledavanja* i *opcija pretraživanja* građe indikatori su inkluzivnosti jer olakšavaju pristup građi i omogućavaju različite načine pristupa. S obzirom na to da je uočeno da neke zbirke nemaju *opciju složenoga pretraživanja*, i ta se opcija ubrojila među pokazatelje

²⁶ University of Minnesota Duluth - Kathrin A. Martin Library [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <https://libguides.d.umn.edu/inclusivelocalhistory/institutions>

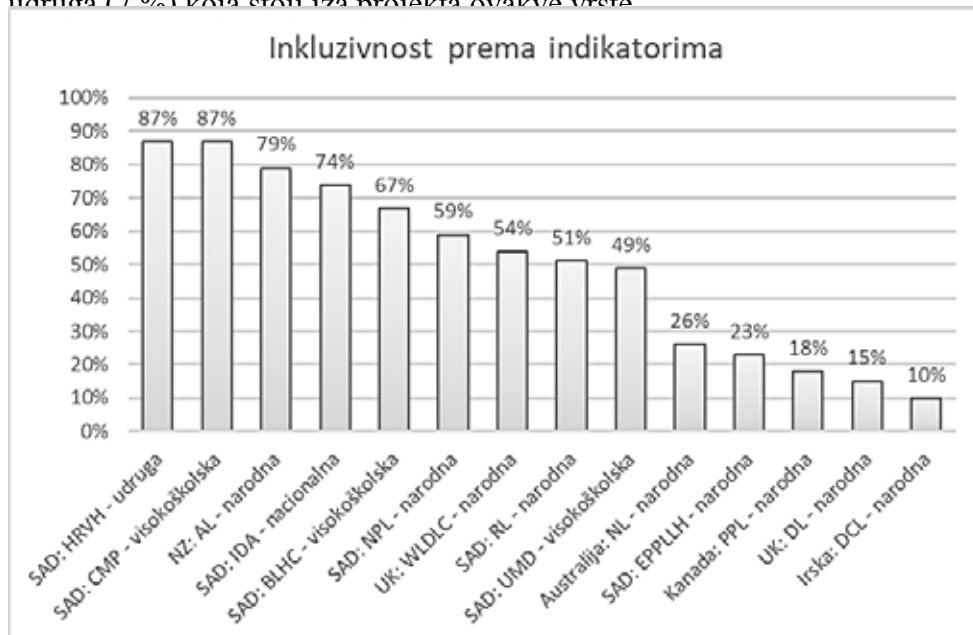
inkluzivnosti. Jedan od načina da se građi lakše pristupi jest i oblikovan i potpuno dostupan *tezaurus*. Ta se opcija ne javlja u većini slučajeva, a iznimno je važna za sustave za označivanje i pretraživanje te je svrstana među indikatore inkluzivnosti.

Ostali indikatori inkluzivnosti odnose se na zastupljenost sadržaja koje podrazumijeva jedno inkluzivno okruženje, poput primjerice sadržaja u kojima se raspravlja o ljudskim pravima, siromaštvu i ropstvu, potom sadržaji koji su po temi ili obliku usmena ili obiteljska povijest, sadržaji o urođenicima, doseljenicima, dijaspori, dijalektima, manjinama, Afroamerikancima, folkloru, pričanju priča, ženama i LGBTQ-populaciji. Istraživanje se odvijalo tako što se pretraživalo *predmetne oznake* – putem tezaurusa (ako su dostupni) i/ili putem tražilice, odabirom opcije složeno pretraživanje. Prvi korak bio je pretraživati po polju predmetne oznake (*subject*), a drugi korak bilo je šire pretraživanje sadržaja, ovisno o mogućnostima sustava za pretraživanje: pretraživalo se polje ključnih riječi, tj. opcija pretraživanja svih polja. Naime tijekom istraživanja uočilo se da neki sustavi nisu dosljedno predmetno označeni te da često postoje inkluzivni sadržaji za kojima se traga, ali predmetne oznake na njih ne upućuju. U određenim sustavima sadržaje je moguće cjelokupno pretražiti jer je provedena opcija optičkoga prepoznavanja teksta, što je s jedne strane korisno za one sustave kojima metapodaci nisu dosljedno obrađeni, a s druge strane može biti otegotna okolnost jer činjenica da sustav prepoznaje određenu riječ ili sintagmu ne znači nužno da je ta riječ predmet. U prvome razdoblju pretraživanje se odvijalo samo po predmetnim oznakama, a u drugome razdoblju prošireno je ostalim poljima te se za određene zbirke uočila bitna razlika u poretku na ljestvici postotaka inkluzivnosti.

4. Rezultati istraživanja

Rezultati ovoga istraživanja prikazat će se na nekoliko razina, odnosno slijedit će istraživačke korake tijekom razvijanja istraživačkoga procesa. Iz opisa mrežnih mjesta prema zemljopisnoj, odnosno državnoj pripadnosti, može se uočiti da prevladavaju mrežna mjesta i projekti razvijeni u SAD-u (vidjeti Sliku 1). Iako je uzorak još uvijek malen da bi se donosili konačni sudovi, ipak, barem s rezervom, možemo zaključiti da je razvijenost lokalnih

studija kao takvih te zavičajnih odjela, a ponekad i samostalnih zavičajnih knjižnica, u SAD-u frekventnija pojava nego u ostalim dijelovima svijeta. Ako se analizira sažetak opisa mrežnih mjesta prema vrsti ustanove, odnosno vrsti knjižnice koja je glavni organizator projekta organizacije zavičajne građe na mreži (vidjeti Sliku 2), očekivano (posebice gledano iz hrvatskoga konteksta), prevlast imaju narodne knjižnice (64 %), ali je indikativno to da su zastupljene i druge vrste knjižnica, i to u većem postotku visokoškolske knjižnice (22 %). Osim nacionalne knjižnice (7 %), tu je i knjižničarska udruga (7 %) koja stoji iza projekta ovakve vrste

Slika 3. Ljestvica postotaka inkluzivnosti prema indikatorima

Slika 3 prikazuje ljestvicu postotaka inkluzivnosti prema istraživanju indikatora inkluzivnosti (njih 39; vidjeti Tablicu 1), koji su izlučeni iz proučavanih mrežnih mjesta (njih 14) te onda ponovno ispitani. Na slici su uz oznaku mrežnoga mjesta (pune nazive vidjeti u Tablici 1) naznačene i države, kao i vrste institucija iz kojih potječu projekti. U visokom postotku, 87 %, odnosno 34 od 39 indikatora inkluzivnosti imaju čak dva mrežna mjesta. Oba mrežna mjesta nisu iz najuobičajenijih institucija koje se bave prikupljanjem i organizacijom zavičajne građe, nego su to knjižničarska udruga i visokoš-

kolska knjižnica. Oba su projekta nastala u suradnji, odnosno projekti su s partnerskim ustanovama: Hudson River Valley Heritage (HRVH) projekt je koji inicira knjižničarska udruga, a suradničke institucije predstavlja više narodnih knjižnica iz okruga, dok je Cleveland Memory Project (CMP) projekt koji inicira visokoškolska knjižnica, a surađuje s različitim ustanovama iz okruga – drugim knjižnicama, muzejima i arhivima. Također, oba su projekta iz SAD-a, što svjedoči i o kvalitativnoj prevlasti projekata iz SAD-a u ovome području. Mrežna mjesta s većim postotkom indikatora inkluzivnosti podjednaku raspodjelu imaju i među indikatorima koji se tiču digitalne i tehničke infrastrukture i korisničkoga sučelja, kao i sadržajnih elemenata, ispitanih putem predmetnih oznaka i ključnih riječi, dok se kod mrežnih mjesta s nižim postotkom, posebice onih s najmanjim brojkama, postoci isključivo tiču tehničkih kriterija (poput postojanja tražilice), ali ne i sadržajnih. Ako se analizira distribucija samih indikatora, uočava se da nijedno mrežno mjesto nema sve indikatore (najviše indikatora na jednome mjestu bilo je 34 od 39) niti postoji mjesto bez indikatora (najmanje je 4 od 39 indikatora). Indikatori s najvećom čestotom jesu opcije pregledavanja i pretraživanja te obiteljska povijest kao ključna riječ ili sintagma koja se nalazi u bilo kojemu dijelu sadržaja ili zapisa jedinice građe (ima ih 12 od 14 mjesta), dok su indikatori s najmanjom čestotom dijalekt kao predmetna oznaka (nalazi se samo na jednome mrežnome mjestu) te inkluzivni vodič ili vodič za istraživanje marginaliziranih društvenih skupina i tema (isto tako, nalazi se samo na jednome mjestu). Vezano uz tehničke pretpostavke sustava, ono što se uočava i ističe jest iznimno mala zastupljenost cjelovitih i dostupnih tezaurusa. Samo 3 od 14 sustava imaju tezauruse kojima korisnici mogu pristupiti i pregledavati sadržaje prema njima.

5. Zaključak

Iako je istraživanje u ovome radu ograničeno opsegom, uzorkom i vremenom, određene točke rezultata dale su barem naznake za zaključke koji se naknadno mogu dokazati proširenim istraživanjem. Od informacijskih se ustanova očekuje da svoje misije oblikuju s ugrađenim postkolonijalnim i postmodernim idejama te da u svoje etose uključuju inkluzivnost kao jedno od obilježja. To je teorijski pretpostavljeno, ali nije sigurno u kolikoj se mjeri

provodi u praksi. Kao praktičan istraživački korpus uzeta su mrežna mjesta na kojima se organizira zavičajna građa jer se kroz građu očekuje inkluzivnost s više aspekata. U traženju odgovora imaju li ugrađen inkluzivni etos i koliko su inkluzivna mrežna mjesta zavičajne građe, za proučeni uzorak može se zaključiti da imaju jer više od polovice mrežnih mjesta ima više od 50 % indikatora inkluzivnosti, dok otprilike trećina sustava ima više od 70 % indikatora inkluzivnosti. Važno je naglasiti da se ovim radom i odabranom metodologijom utemeljene teorije tek tragalo za indikatorima inkluzivnosti, pa je istraživanje išlo u smjeru onih mrežnih mjesta koja imaju razvijeniju tehničku infrastrukturu i više sadržaja, a time automatski i više indikatora inkluzivnosti. S obzirom na to da je istraživanje bilo vremenski ograničeno, nije se obuhvatio uzorak koji bi odrazio sliku ukupnosti mrežnih mjesta sa zavičajnom građom te se rezultati ne mogu generalizirati. Ipak, istraživački doprinos nalazi se u činjenici da su izlučeni indikatori inkluzivnosti, koji mogu biti polazište za daljnje istraživanje ove teme.

Preporuke koje bi se ovim istraživanjem mogle istaknuti, a vode osnaživanju inkluzivnoga etosa, jesu sljedeće: 1. suradnja informacijskih ustanova ključna je za cjelovite i uspješne projekte koje odlikuje inkluzivnost te 2. za informacijske sustave, digitalne zbirke i mrežne kataloge nužna je pomna predmetna obrada i cjelovito dostupni tezaursi jer se na taj način olakšava i osigurava korisnički pristup željenim sadržajima, odnosno ostvaruje se inkluzija na razini građe, njezine organizacije, usluga i korisnika.

Literatura

- Capurro, R. Ethical challenges of the information society in the 21st century. // *International information & library review* 32, 3/4(2000), 257-276. DOI: <https://doi.org/10.1080/10572317.2000.10762513>
- Evans, E.; J. Z. Wilson. Inclusive archives and recordkeeping : towards a critical manifesto. // *International journal of heritage studies* 24, 8(2018), 857-860. DOI: <https://doi.org/10.1080/13527258.2018.1428671>
- Hattie, J. Foreword. // *What works in inclusion?* / edited by Christopher Boyle and Keith Topping. Maidenhead, Berkshire : Open University Press, 2012. Str. [XVI]-XX.
- Horvat, A. Knjižnice u službi uključivanja u društvo. // *Stručni skup „Narodne knjižnice i problemi društvene isključenosti“*, Osijek, studeni 2003. : zbornik radova / urednik D. Katalenac. Osijek : Gradska i sveučilišna knjižnica, 2003. Str. 20-27. [citirano: 2019-05-29]. Dostupno na: http://baza.gskos.hr/knjige/Nk_drustvene_

isključenosti.pdf

- IFLA-in Etički kodeks za knjižničare i druge informacijske djelatnike / priredili Loida Garcia-Febo, Anne Hustad, Hermann Rösch, Paul Sturges i Amelie Vallotton (FAIFE working group); podržao IFLA Governing Board. 2012. [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <https://www.ifla.org/files/assets/faife/codesofethics/croatiancodeofethicsshort.pdf>
- Jelavić, Ž.; K. Laszlo Klemar; Ž. Sušić. Album : muzejski program namijenjen osobama oboljelima od Alzheimerove bolesti i demencije. // *Informatica museologica* 49(2018), 222-225. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/218526> [citirano: 2019-05-29].
- Knežević, M. Socijalni turizam kao socijalna i ekonomska kategorija – nekoliko elemenata razvoja. // *Acta economica et turistica* 1, 1(2015), 59-76. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/150822> [citirano: 2019-05-29].
- Lukić, D. Uvod u primijenjeno kazalište : čije je kazalište? Zagreb : Leykam international : Akademija dramske umjetnosti, 2016.
- McKemmish, S.; A. Gilliland. Archival and recordkeeping research : past, present and future. // *Research methods : information, systems, and contexts* / ed. by K. Williamson and G. Johanson. Prahan, Victoria : Tilde Publishing, 2013. Str. 79-112. Dostupno i na: <http://ozk.unizd.hr/rams/wp-content/uploads/2013/04/Chapter4.ResearchMethods-WilliamsonJohanson-2.pdf> [citirano: 2018-11-18].
- Piskač, D.; V. Jurdana. Literarni doprinosi inkluziji. // *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja* 49(2013), 173-183. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/110040> [citirano: 2019-05-29].
- Sabolović-Krajina, D. Narodna knjižnica kao središte lokalne zajednice u suvremenom društvu : doktorski rad. Zagreb, 2016. [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/6373/1/doktorski%20rad%20dijana%20sabolovic%20krajina.pdf>
- Reid, P. H. The digital age and local studies. Oxford : Chandos, 2003.
- Romstein, K. Epistemološki pristup inkluziji. // *Pedagogijska istraživanja* 7, 1(2010), 85-92. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/118380> [citirano: 2019-05-29].
- Simon, J.; T. Bass; V. Boelman; G. Mulgan. Digital democracy : the tools transforming political engagement. London: NESTA, 2017. [citirano: 2019-05-29]. Dostupno na: <https://www.nesta.org.uk/report/digital-democracy-the-tools-transforming-political-engagement/>.
- Slatina, M. Od inkluzije do škole za konfluentno obrazovanje. // *Inkluzija u školstvu Bosne i Hercegovine* / ur. A. Pašalić-Kreso et al. Sarajevo : TEPD – Teacher Education and profesional development : Odsjek za pedagogiju Filozofskog fakul-

Monika Batur

- teta, 2003. Str. 74–92.
- Strategija kulturnog i kreativnog razvitka Grada Zagreba 2015. – 2022. [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/arhiva/04%20Strategija.pdf>
- Topolovčan, T. Utemeljena teorija u istraživanjima odgoja i obrazovanja. // Novi pristupi metodologiji istraživanja odgoja / urednici Siniša Opić, Branko Bognar i Snežana Ratković. Zagreb : Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2017. Str. 129-149. [citirano: 2019-03-25]. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/884380>
- University of Minesota Duluth. Kathrin A. Martin Library [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <https://libguides.d.umn.edu/inclusivelocalhistory/institutions>.
- Vuković-Mottl, S. Zavičajna zbirka. // Upute za poslovanje narodnih knjižnica / uredila Aleksandra Malnar. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1996. Str. 113–120.
- Winslow, M. Pushing the needle : collections based museum and source community collaborations : a thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts. Washington, 2017. [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <http://hdl.handle.net/1773/39773>
- Zaključci Vijeća i predstavnika vlada država članica, koji su se sastali unutar Vijeća, o planu rada za kulturu (2015.–2018.) // Službeni list Europske unije C 463/4 (2014). [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(02\)&from=HR](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(02)&from=HR)

Analizirana mrežna mjesta

- Auckland Libraries – Local Online History [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <http://www.localhistoryonline.org.nz/cgi-bin/PUI>
- Barnevel Local History Collection [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <http://digital.library.wisc.edu/1711.dl/WI.BarneveldLocHist>
- Cleveland Memory Project [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <http://www.clevelandmemory.org/about.html>
- Derby Library [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <https://www.inderby.org.uk/libraries/>
- Dublin City Libraries and Archive Digital Repository [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <http://digital.libraries.dublincity.ie/vital/access/manager/Index>
- Evergreen Park Public Library Local History [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <https://www.evergreenparklibrary.org/using-the-library/local-history-center>
- Hudson River Valley Heritage [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <https://www.hrvh.org/cdm>

Seriya izložbi „Otkup umjetnina“ (1973. – 1980.) u Umjetničkom paviljonu

Illinois Digital Archives [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <http://www.idaillinois.org/>

Newcastle Libraries – Local History [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <http://www.newcastle.nsw.gov.au/Library/Heritage-History>

Norfolk Public Library – SMC Digital Collection [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <http://www.norfolkpubliclibrary.org/local-history-genealogy/smc-digital-collection>

Pickering Public Library [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <https://corporate.pickering.ca/PLHCWebLink/Welcome.aspx?dbid=0>

Richland Library – Local History Digital Collections [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <http://www.richlandlibrary.com/>

University of Minesota Duluth - Kathrin A. Martin Library [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <https://libguides.d.umn.edu/inclusivelocalhistory/institutions>

Wexford Libraries Digital Local Collection [citirano: 2018-11-18]. Dostupno na: <https://www.wexfordcoco.ie/libraries/ebooks-and-eresources/digital-local-collection>